

ศาสนสถานของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสมุทรปราการ:
การสานต่อและความยั่งยืน

Sacred Places of Thai-Chinese in Samutprakan Province:
The Continuity and Sustainability

พัชรินรุจา จันทโรนานนท์

Patcharinruja Juntaronanont

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

School of Social and Environmental Development, National Institute of Development Administration (NIDA)

e-mail: patcharinruja@gmail.com

Received: May 6, 2021; Revised: June 17, 2021; Accepted: June 22, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ เพื่อศึกษาถึงแนวทางการปรับปรุงบทบาทของศาสนสถานของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสมุทรปราการต่อสังคมในพื้นที่และเพื่อสานต่อความยั่งยืนของศาสนสถานของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสมุทรปราการ ทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ศึกษาคือ ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางสังคมและแนวคิดเรื่องทุนทางสังคม วิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณด้วยการใช้สถิติร้อยละในการวิเคราะห์ มีศาสนสถานเป็นตัวแทนการวิจัยรวม 9 แห่ง และสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวม 15 ราย

ผลจากงานวิจัยพบว่า ศาสนสถานจีนในจังหวัดสมุทรปราการ แม้เป็นศูนย์รวมจิตวิญญาณและความเชื่อของลูกหลานชาวจีนมากมาย แต่เป็นที่รู้จักของคนภายนอกน้อยมาก เมื่อมีศาสนพิธีก็มีคนภายนอกเข้าร่วมด้วยน้อยเช่นกัน ศาสนสถานจีนจึงยังไม่เป็นที่รู้จักของผู้คนโดยทั่วไป เพราะศาสนสถานจีนหลายแห่งค่อนข้างปิดกั้นคนภายนอก การจัดกิจกรรมทางศาสนาและการประชาสัมพันธ์ต่อสาธารณชนก็อยู่ในวงแคบ อีกทั้งเจ้าสำนักของศาสนสถานจีนแต่ละแห่งก็ไม่ถนัดในด้านการประชาสัมพันธ์แบบใหม่ตามยุคสมัย และยังคงใช้การประชาสัมพันธ์แบบเดิม ๆ โดยผ่านลูกศิษย์ให้กระจายข่าวแบบปากต่อปาก นอกจากนั้นเจ้าสำนักศาสนสถานจีนในสมุทรปราการเกือบทุกแห่ง ไม่มีนโยบายในการเผยแพร่ความเชื่อในนิกายของตนด้วยการจัดงานเสวนาธรรม หรือกำหนดวันเทศนาธรรมให้กับศาสนิกชนที่เป็นลูกศิษย์และบุคคลทั่วไป จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ศาสนสถานจีนไม่ค่อยเป็นที่รู้จักของคนภายนอก อีกทั้ง ศาสนสถานจีนแต่ละแห่งไม่มีแนวทางในการปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารจัดการองค์การแบบใหม่ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ศาสนสถานจีนใน

จังหวัดสมุทรปราการไม่สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายในการสานต่อความยั่งยืนขององค์กรได้ และอาจ
สูญเสี่ยงต่อการล่มสลาย หรือถูกกลืนกลายไปได้ในที่สุด

คำสำคัญ: ศาสนาสถานจีน จังหวัดสมุทรปราการ ความยั่งยืนขององค์กร

ABSTRACT

This research paper attempts to study on how to adjust the role of sacred places of Thai-Chinese in Samutprakan province to the community and analysis on their organization continuity and sustainability. The theories used in the analysis are the social change theory, social participation theory and the concept of social capital. This research is qualitative and quantitative research including percentage statistics in the analysis. There are nine sacred places are selected as research representatives and in-depth interviews are conducted with 15 key informants.

The research showed that although Chinese sacred places in Samutprakan Province are the center of spirituality and beliefs of many Chinese descendants, it is almost unknown for the outsiders. Even there were ordinances, few outsiders attend. Many Chinese sacred places are not known to the general public. The religious events and public relations are also in the narrow circle. In addition, the leaders of each Chinese sacred place are not familiar with social media. They still use the same way asking the disciples to spread word-of-mouth. Most of Chinese sacred places in Samutprakan province do not have the policy to propagate their beliefs through organizing the public dharma talk event. These also the reasons why Chinese sacred places are not well-known to the outsiders. Furthermore, each Chinese sacred place does not have the guidelines for new way of managing the organization. These are all the main reasons why the Chinese sacred places in Samutprakan Province are unable to achieve the organization's sustainability objectives and may be at risk of collapsing or becoming assimilated.

Keywords: Chinese Sacred place, Samutprakan Province, Organization Sustainability

บทนำ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยชื่อ “ความเชื่อทางศาสนาพุทธมหายานและศาสนาเต๋าของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสมุทรปราการ : มุมมองจากโรงเจ” (2563) ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ผู้วิจัยเป็นผู้เขียนร่วม โดยได้รับทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ปีการศึกษา 2559 ผลที่ได้จากงานวิจัยดังกล่าว นอกจากผู้วิจัยได้บรรลุวัตถุประสงค์และผ่านการทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ในงานวิจัยแล้ว ผู้วิจัยได้มองเห็นอีกหลายแง่มุมที่สามารถแตกประเด็นออกไปได้ โดยเฉพาะด้านศาสนสถานทางศาสนาและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีน ที่มีอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีทั้งศาสนาพุทธมหายาน (大乘佛教) นิกายย่อยหลินจี้จวง (临济宗) ของนิกายเซน (禅宗) ศาสนาเต๋า (道教) และความเชื่อซานเจี้ยว (三教) แบบเซียนเทียนเต๋า (先天道) โฮ่วเทียนเต๋า (后天道) และอีกั้วนเต๋า (一贯道) (พรพรรณ จันทโรนานนท์ และ พัชรินรุจา จันทโรนานนท์, 2563) ซึ่งความเชื่อเหล่านี้นับเป็นทุนทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสมุทรปราการ ที่สืบสานต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนมาถึงปัจจุบัน แม้ศูนย์รวมแห่งศรัทธาซึ่งก็คือศาสนสถานแห่งความเชื่อที่กล่าวมานี้ ได้มีการปรับเปลี่ยนผสมผสานกับความเป็นพื้นที่มากขึ้น อีกทั้งศาสนสถานบางแห่งได้แสดงออกถึงความเชื่อพื้นถิ่นเข้ามาผสมผสานกับความเชื่อแบบจีนอย่างจริงจัง แต่ศาสนสถานเหล่านี้ก็

ยังคงยึดมั่นในเป้าหมายของการดำรงความเป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธาของชาวไทยเชื้อสายจีนและคนพื้นถิ่นในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งสิ่งนี้หากเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ย่อมส่งผลต่อความปรองดองและความร่วมมือของผู้คนในพื้นที่ได้โดยง่าย อันจะนำมาซึ่งความยั่งยืนขององค์กร ความสงบสุขในพื้นที่ และง่ายต่อการพัฒนาเพื่อความเจริญรุ่งเรืองในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องในจังหวัดสมุทรปราการ

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้แยกประเด็นเรื่องความยั่งยืนขององค์กรมาวิเคราะห์ และทำเป็นงานวิจัยเรื่องใหม่ในชื่อเรื่อง “ศาสนสถานของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสมุทรปราการ : การสานต่อและความยั่งยืน” โดยเนื้อหาบางส่วนอาจจะเกี่ยวข้องกับข้อมูลเก่าที่เก็บมาแต่เดิม และบางส่วนเป็นการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ทั้งนี้เพื่อเสริมเติมให้การวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้ให้ได้ผลสรุปที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

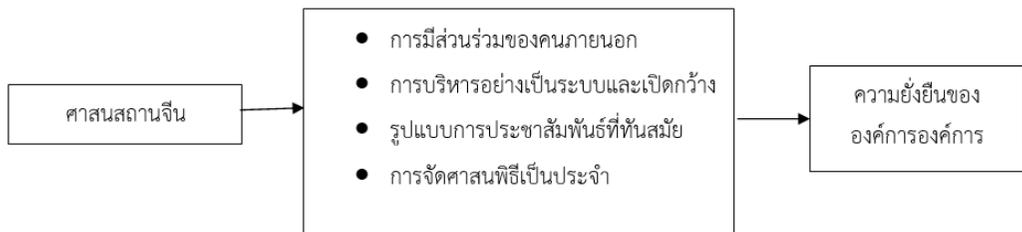
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงแนวทางการปรับปรุงบทบาทของศาสนสถานของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสมุทรปราการต่อสังคมในพื้นที่
2. เพื่อสานต่อความยั่งยืนของศาสนสถานของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสมุทรปราการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ศาสนสถานของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสมุทรปราการเป็นทุนทางสังคมที่เสริมสร้างให้สังคมในพื้นที่นั้น ๆ มีความง่ายต่อการพัฒนาหากศาสนสถานมีแนวทางที่ชัดเจนในการปรับปรุงบทบาทที่มีต่อสังคมก็จะยิ่งเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาสังคมได้ดียิ่งขึ้น จนอาจสานต่อความยั่งยืนให้อยู่ในสังคมนั้นอย่างถาวรได้ ทั้งนี้เพราะศาสนสถานเหล่านั้นเป็นศูนย์รวมด้านความเชื่อประเพณีวัฒนธรรมและจิตวิญญาณของบรรพบุรุษ ซึ่งสิ่งนี้สามารถหล่อหลอมขัดเกลาจิตใจคนในสังคม ในพื้นที่ทั้งชาวไทยเชื้อสายจีน และคนในพื้นที่ที่เป็นชาติพันธุ์อื่นๆ ให้เป็นเสมือนหนึ่งสายใยร้อยใจที่มีความดี

งามของผู้คนเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างสังคมที่สงบสุข มีความปรองดองและเอื้ออาทรต่อกัน อันส่งผลต่อการพัฒนาสังคมให้เป็นไปตามเป้าประสงค์โดยง่าย ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ความเปลี่ยนแปลงในสังคมเป็นพลวัตไม่สิ้นสุด ศาสนสถานจีนในจังหวัดสมุทรปราการทุกแห่ง ซึ่งเป็นองค์การทางศาสนาก็มีการปรับเปลี่ยนอันเนื่องมาจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของสังคมเช่นกัน ด้วยศาสนสถานจีนนับว่าเป็นทุนทางสังคม หากมีการจัดการและการจัดการกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงขององค์การนั้นให้เป็นไปอย่างสัมพันธ์กันได้ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมในท้องถิ่นนั้น ๆ

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการรวบรวมข้อมูลทางเอกสารที่เกี่ยวข้อง การเข้าร่วมสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 15 รายตามเครื่องมือวิจัยที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ใส่ลงในตาราง แล้วใช้สถิติแบบร้อยละในการวิเคราะห์เชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างทั้ง

15 รายนี้ได้จากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากศาสนสถานของชาวไทยเชื้อสายจีน 9 แห่งในจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีทั้งผู้ดูแลศาสนสถานและผู้ปฏิบัติธรรม ศาสนสถานจีนทั้ง 9 แห่ง ได้แก่

1. โรงเจถ่งเสียง (同善堂-แต่จิว) ถนนประโคนชัย ซอย 1 ตำบลปากน้ำ อำเภอปากน้ำ

2. โรงเจฮะเฮงตัว (合興壇-แต่จิว) ในตลาดหัวตะเข้ แขวงลาดกระบัง เขต ลาดกระบัง ชนแดนกับเขตอำเภอบางเสาธง

3. โรงเจมูลนิธิเป๊ะไคว้เทียมมี่ (百苦 禪院-แต่จิว) เลขที่ 42 หมู่ 1 ถนนลาดกระบัง แขวงทับยาว เขตลาดกระบัง ชนแดนอำเภอบางเสาธง

4. โรงเจฮะหึ่งเซ่ง (合義慶善堂-แต่จิว) เลขที่ 71 หมู่ 8 ตำบลสำโรงกลาง อำเภอ พระประแดง

5. โรงเจมูลนิธินาคราชโยธาศัย (七 劍王公慈祥堂)(紫劍閣) เลขที่ 165 หมู่ 3 ซอยนาคราช ถนนสุขสวัสดิ์ ปากคลอง บางปลาจอก อำเภอพระสมุทรเจดีย์

6. ศาลเจ้าบางพลีใหญ่ (老本頭 公廟庙)(挽丕仁德善堂) ถนน สุขาภิบาล 3 ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี

7. ศาลเจ้าพ่อทัพ (老本頭公)(三廊老本頭公慈祥會) ถนนทาง รถไฟสายเก่า ตำบลสำโรงกลาง อำเภอพระ ประแดง

8. ศาลเจ้าพ่อคงเพชร (ไม่ปรากฏชื่อ จีน) เลขที่ 48 ถนนเจ้าพ่อคงเพชร ตำบลบางไฉลง อำเภอบางพลี

9. ศาลเจ้าเที่ยงโหวเซี้ยบ้อ (天后 聖母宮-แต่จิว) (天后聖母宮慈善 基金會) ถนนกิ่งแก้ว เยื้องมูลนิธิร่วม กตัญญู ตำบลบางไฉลง อำเภอบางพลี

นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้เข้าร่วม สังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในงานพิธีต่าง ๆ

ของศาสนสถานดังกล่าว แล้วนำข้อมูลที รวบรวมได้มาวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎีและ แนวคิดที่ตั้งไว้ซึ่งมีอยู่ 3 ทฤษฎีคือทฤษฎีการ เปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social change theory) ทฤษฎีการมีส่วนร่วม (Social participation theory) แนวคิดเรื่องทุนทาง สังคม (Social capital concept) จากนั้นได้ใช้ วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Content analysis) โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากค่าของความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ(Percentage) จาก ข้อคำถามของเครื่องมือการวิจัย แล้วนำข้อมูล จากการเข้าร่วมสังเกตการณ์มาประกอบเข้ากัน วิเคราะห์และอภิปรายผลตามข้อมูลที่ได้โดย ตั้งอยู่บนหลักของทฤษฎีและแนวคิดที่ตั้งไว้

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยมีข้อคำถามเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended questionnaires) รวมทั้งสิ้น 10 ข้อ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ 1) ข้อมูลส่วนตัว เพศ อายุ ชาวจีนอพยพ หรือชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ เท่าใด ชาวจีนกลุ่มภาษาใด 2) ท่านเชื่อในเทพ เจ้าจีนหรือไม่ เพราะเหตุใด 3) ช่วงใดที่ท่านเข้า มาที่ ศาสนสถานจีน และเพราะเหตุใด 4) เมื่อมี งานด้านศาสนพิธีของศาสนสถานจีน ท่านได้ เข้าร่วมด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด 5) สิ่งใดเป็น สิ่งจูงใจที่ทำให้ท่านเข้าร่วมในศาสนพิธีของ ศาสนสถานจีน 6) ท่านได้ทำอะไรในการเข้าร่วม ในศาสนพิธีหรือการเข้าไปในศาสนสถานจีน 7) ท่านคิดว่าการคงอยู่ของศาสนสถานจีนสามารถ ตอบโจทย์ด้านสังคมและวิถีชีวิตของคนยุค ปัจจุบันหรือไม่ เพราะเหตุใด 8) การปรับเปลี่ยน

ให้มีความเป็นไทยสำคัญต่อการพัฒนาและการคงอยู่ในสังคมปัจจุบันอย่างยั่งยืนหรือไม่ เพราะเหตุใด 9) ศาสนสถานจีนมีบทบาทในสังคมปัจจุบันอย่างไร ควรมีการปรับเปลี่ยนหรือไม่ 10) ศาสนสถานจีนเป็นศูนย์รวมแห่งการพัฒนาสังคมในชุมชนนั้น ๆ หรือไม่ เพราะเหตุใด ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานว่าศาสนสถานจีนเป็นศูนย์รวมเพื่อการสร้างสรรค์และพัฒนาสังคมในพื้นที่นั้น ๆ

สรุปผลการวิจัย

จากข้อ 1) ข้อมูลส่วนตัว ผลที่ได้คือมีลูกหลานชาวจีนแต่จิว 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 66.6 จีนฮากกา 1 รายคิดเป็นร้อยละ 6.6 ชาวไทย 4 รายคิดเป็นร้อยละ 26.4 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีชาวจีนแต่จิวมากที่สุด รองลงมาคือชาวจีนฮากกา ข้อ 2) ท่านเชื่อในเทพเจ้าจีนหรือไม่ เพราะเหตุใด ผลที่ได้คือเชื่อเพราะรับรู้ได้ 9 ราย คิดเป็นร้อยละ 60 เชื่อตามบรรพบุรุษ 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 40 ข้อ 3) ช่วงใดที่ท่านเข้าไปในศาสนสถานจีน เพราะเหตุใด ผลที่ได้คือเข้าไปในศาสนสถานด้วยความศรัทธามี 9 รายคิดเป็นร้อยละ 60 ปฏิบัติตามบรรพบุรุษ 6 รายคิดเป็นร้อยละ 40 มีผู้เข้าศาสนสถานช่วงมีพิธีกรรม 11 รายคิดเป็นร้อยละ 73.3 และมีบางท่านเข้ามากราบไหว้ในโอกาสอื่น ๆ 4 รายคิดเป็นร้อยละ 26.4% บางรายไม่ตอบคำถาม ข้อ 4) เมื่อมีงานด้านศาสนพิธีของศาสนสถานจีน ท่านได้เข้าร่วมด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด ผลที่ได้คือมีผู้สนใจเข้าร่วมพิธีกรรมในศาสนสถาน

เพียง 12 รายคิดเป็นร้อยละ 60 ไม่ได้เข้าร่วม 3 รายคิดเป็นร้อยละ 20 ทั้ง 3 รายนั้น แม้ไม่ได้เข้าร่วมพิธี แต่อยากได้บุญ ก็ใช้วิธีฝากปัจจัยไปร่วมทำบุญในวันงาน ข้อ 5) สิ่งใดเป็นสิ่งที่สนใจให้ท่านเข้าร่วมในศาสนพิธีของศาสนสถานจีน ผลที่ได้คือได้บุญ 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 ได้สังคม 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 ได้เรียนรู้วัฒนธรรมจีน 9 รายคิดเป็นร้อยละ 60 และอื่น ๆ 6 รายคิดเป็นร้อยละ 40 ข้อ 6) ท่านได้ทำอะไรในการเข้าร่วมในศาสนพิธี หรือการเข้าไปในศาสนสถานจีน ผลที่ได้คือคำตอบในหัวข้อนี้เหมือนกันทั้ง 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 ได้สังคมแบบจีน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 เข้าใจพิธีกรรมทางศาสนา 15 รายคิดเป็นร้อยละ 100 ได้แนวทางในการทำธุรกิจ มี 10 รายคิดเป็นร้อยละ 66.6 ข้อ 7) ท่านคิดว่าการคงอยู่ของศาสนสถานจีนสามารถตอบโจทย์ด้านสังคมและวิถีชีวิตของคนยุคปัจจุบันหรือไม่ เพราะเหตุใด ผลที่ได้คือศาสนสถานของชาวจีนไม่ตอบโจทย์ของสังคมรวม 15 ราย คิดเป็น คิดเป็นร้อยละ 100 เพราะศาสนสถานจีนเป็นสังคมปิดกัน ไม่มีการจัดเสวนาธรรม ข้อ 8) การปรับเปลี่ยนให้มีความเป็นไทยสำคัญต่อการพัฒนาและการคงอยู่ในสังคมปัจจุบันอย่างยั่งยืนหรือไม่ เพราะเหตุใด ผลที่ได้คือมีความสำคัญ 9 รายคิดเป็นร้อยละ 60 ไม่สำคัญ 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 40 และมีบางท่านว่าควรปล่อยให้ไปไปตามธรรมชาติ 5 รายคิดเป็นร้อยละ 33.3 ข้อ 9) ศาสนสถานจีนมีบทบาทในสังคมปัจจุบันอย่างไร ควรมีการปรับเปลี่ยนหรือไม่ ผลที่ได้คือ

คำตอบที่ได้ก็คือลูกหลานชาวจีนอาจเป็นไทย บางส่วนได้มี 9 ราย คิดเป็นร้อยละ 60 ศาสนสถานควรจัดให้มีการเสวนาธรรม หรือจัด เทศนาธรรมเป็นกิจกรรมที่สำคัญมี 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 ศาสนสถานควรจัดพิธีกรรม กิจกรรมทางศาสนา มี 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น มี 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 ข้อ 10) ศาสนสถานจีนเป็นศูนย์รวมแห่งการพัฒนาสังคมในชุมชนนั้น ๆ หรือไม่ เพราะเหตุใด ผลที่ได้คือมีผู้เห็นด้วยว่า เป็นศูนย์รวมมี 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 53.3 ที่เห็นว่า ไม่เป็น มี 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 46.6 และมีผู้เห็นว่า เป็นเพียง ศาสนสถานที่กราบไหว้เทพเจ้าและ จัดศาสนพิธีเท่านั้น ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องอะไรกับการพัฒนาสังคม มี 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 46.6

ศาสนสถานของชาวจีนในจังหวัดสมุทรปราการ มีความสำคัญต่อบุคคลบางกลุ่มที่เป็นลูกหลานชาวจีนที่บรรพบุรุษคุ้นเคยกับนักบวชหรือเจ้าสำนักในศาสนสถานแห่งนั้น หรือเป็นบุคคลที่สมาชิกของศาสนสถานนั้น ๆ แนะนำให้ไปเข้าร่วม ส่งผลให้ศาสนสถานของจีนไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางทั้งในแวดวงของลูกหลานชาวจีนและชาวไทยในพื้นที่และคนในพื้นที่ การมีส่วนร่วมในศาสนพิธีของผู้คนนั้น บางส่วนที่เข้าไปมีส่วนร่วมเนื่องจากความเลื่อมใส แต่ก็มีบางส่วนเข้าร่วมเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน เช่นต้องการเข้าไปอยู่ในสังคมของชาวจีนด้วยเหตุผลทางธุรกิจ หรือเพื่อการเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมจีนเพิ่มขึ้น ด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างเป็นพล

วัตร การจัดการของศาสนสถานจีนบางแห่งจึงมีการปรับเปลี่ยนเป็นไทยบ้าง สำหรับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น ศาสนสถานจีนให้ความสำคัญต่อชุมชนในพื้นที่น้อยมาก เพราะการปิดกั้นไม่เปิดรับบุคคลภายนอก จึงทำให้ศาสนสถานจีนไม่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ส่งผลให้เกิดความถดถอยและบางแห่งปรับตัวไม่ได้ โรงเจขนาดใหญ่ก็จะกลายเป็นเพียงศาลเจ้าสำหรับผู้คนมากกราบไหว้เท่านั้น

อภิปรายผลการวิจัย

ประเทศที่เป็นพหุวัฒนธรรมเช่นประเทศไทยคือสังคมแห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม หากมีพัฒนาการที่เป็นไปตามครรลอง ย่อมส่งผลต่อความโดดเด่นที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชาติพันธุ์ได้ ประเทศไทยมีอิสระเสรีในการนับถือศาสนา ชาวจีนจึงได้มีโอกาสสร้างศาสนสถานของตนเองอย่างแพร่หลาย ศาสนสถานของชาวจีนเป็นทั้งทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม องค์ประกอบของทุนทางสังคมตามที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้สังเคราะห์ความรู้และความคิดเห็นจากแหล่งความรู้ทั่วไป แล้วได้สรุปความหมายและองค์ประกอบของทุนทางสังคมให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย มีรวม 4 ด้าน อันได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ ซึ่งทั้งหมดล้วนมีบทบาทโดยตรงให้เกิด

ทุนทางสังคมทั้งสิ้น (ปิ่นอนงค์ วงศ์ณาศรี, 2559)

ในประวัติศาสตร์อันยาวนานของประเทศจีน ความเชื่อและศาสนา ได้ตกผลึกกลายเป็นทุนทางสังคมที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวจีนและชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรวรรณ แซ่ว่าง (2563) ที่กล่าวถึงทุนทางสังคมของชุมชนย่านเยาวราช ซึ่งเป็นชุมชนของชาวไทยเชื้อสายจีนนั้น ประกอบไปด้วย 3 มิติ คือ 1) มิติด้านบรรทัดฐาน คือ แบบแผนที่ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ อันได้แก่ วิถีประชาหรือวิถีชาวบ้าน (Folkways) กฎศีลธรรมจารีต (Morals) และกฎหมาย (Laws) โดยชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนจะมีการปฏิบัติตามระเบียบ เพื่อรักษาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนเอาไว้ 2) มิติด้านความไว้วางใจ โดยชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนเช่นเยาวราชนั้น ให้ความสำคัญกับความไว้วางใจ ความไว้วางใจเป็นพื้นฐานสำคัญ 3) มิติด้านเครือข่าย คือชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนจะมีความโดดเด่นเรื่องการเมืองกลุ่มและเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งเป็นจำนวนมาก เกิดจากความสัมพันธ์แบบเครือญาติ หรือคนที่อพยพมาจากถิ่นที่อยู่เดียวกัน พูดภาษาถิ่นเดียวกัน จึงมีความรู้สึกเป็นพวกพ้องเดียวกัน มีความห่วงใยและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในเรื่องความเชื่อทางศาสนาและการยึดมั่นในประเพณีของชาวจีนนั้น เมื่อพวกเขาอพยพย้ายถิ่นก็นำติดตัวเข้ามาตั้งไว้ในประเทศไทย เพื่อเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจ เป็นศูนย์กลางแห่งการจัด

พิธีกรรมทางความเชื่อทางศาสนาประจำปี ในช่วงแรก ๆ ของวิถีชีวิตชาวจีนในถิ่นที่อยู่ใหม่ เรื่องเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนสถานนั้น ได้มีการแบ่งแยกกลุ่มตามกลุ่มภาษาพูด (籍贯) “เป็นพวกเรา” (我群) และ“พวกเขา”(他群) อย่างชัดเจน (Laohasirinadh, P. 1989) เมื่อสังคมมีความเจริญมากขึ้น วิถีชีวิตและสังคมก็มีการปรับเปลี่ยนมากขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงชีวิตสังคมเมื่อนั้น มีผลมาจากปัจจัย 3 ด้านด้วยกันคือ 1) ปัจจัยด้านกายภาพ ได้แก่ การขยายตัวของเมือง การพัฒนาโครงการ การคมนาคม การใช้ประโยชน์ที่ดิน และลักษณะทางสถาปัตยกรรม 2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การมีเสรีในการทำการค้า ระบบทุนนิยม 3) ปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ การยกเลิกระบบศักดินา การเลิกทาส การเปลี่ยนแปลงการปกครอง และค่านิยม (ชนินทร์ วิเศษสิทธิกุล, 2547) เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป ชาวจีนนอกจากจะไม่ให้ความสำคัญกับความแตกต่างทางภาษาพูดแล้ว ยังมีบางส่วนที่ค่อย ๆ กลายเป็นไทย แม้เป็นลูกหลานชาวจีนรุ่นที่ 2 หรือรุ่นที่ 3 ก็พูดภาษาจีนไม่ได้อ่านภาษาจีนไม่ออก และไม่รับรู้เรื่องประเพณีวัฒนธรรมของบรรพบุรุษเลย ศาสนสถานของชาวจีนก็มีการปรับเปลี่ยนเป็นไทยไปตามความเห็นของเจ้าสำนักเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์และความอยู่รอด โดยโรงเจและศาลเจ้าต่างเขียนป้ายชื่อเทพเจ้าใน ศาสนสถานของตนเป็นภาษาไทย ซึ่งกลายเป็นข้อขัดแย้งในบางองค์การเพราะไม่เห็นด้วยกับการปรับเปลี่ยนเป็นไทย และการยึด

ติดกับความคิดแบบเดิมยังทำให้ศาสนสถานบางแห่งไม่อาจเปิดกว้างสำหรับบุคคลภายนอกอย่างเต็มที่ อีกทั้งยังเห็นการไม่ยอมรับสมาชิกแปลกหน้า ยกเว้นสมาชิกท่านนั้นผ่านคนรู้จักแนะนำมา จึงทำให้ผู้เข้ามามีส่วนร่วมในศาสนพิธีทุกครั้ง มีแต่คนที่รู้จักและคุ้นเคยกัน โดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่สนิทสนมกับเจ้าอาวาส นักบวช ผู้บริหารองค์กร ผู้ที่เป็นลูกศิษย์ ผู้ที่เป็นสมาชิก หรือ ผู้ที่เป็นบุคคลที่สมาชิกเก๋ากั๊กชวนมา

การจัดศาสนพิธีหรือกิจกรรมทางศาสนาที่ยอมรับเป็นสิ่งที่ยอมรับกันทุกแห่งสมควรจัดขึ้นเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะโรงเรียนที่มีนักบวชอยู่ประจำซึ่งนอกจากการจัดพิธีกรรมประจำปีต่าง ๆ แล้ว ควรจัดให้มีการเทศนาธรรมเพื่อเป็นแนวทางให้คนในชุมชนมีวิถีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ช่วยการเสริมสร้างเสริมให้เป็นสังคมที่น่าอยู่ ในสังคมยุคเก่าของไทย พระภิกษุมีบทบาทในการพัฒนาคน และพัฒนาสังคมมาโดยตลอด เช่นเข้าไปอบรมคุณธรรมจริยธรรมในหมู่บ้านสงเคราะห์ผู้ยากไร้ พัฒนาถาวรวัตถุให้ชุมชน รับผิดชอบต่อเด็กกำพร้า หรือพระภิกษุเป็นผู้นำชุมชนโดยร่วมมือกับชาวบ้านเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และได้ถูกแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 ในมาตรา 15 ตรี (1) และ (3) และข้อ 5 แห่งกฎหมายธรรมนูญ ฉบับที่ 23 (2541) กล่าวถึง "คณะสงฆ์" ว่า มีภารกิจหรือหน้าที่ประกอบไปด้วยการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การปกครองและกำหนดการบรรพชา (ด้านการปกครอง) ควบคุม

และส่งเสริมศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ เป็นภารกิจทั้ง 6 ด้าน ของคณะสงฆ์ที่กฎหมายได้กำหนดไว้ (พระคทาวุธ คเวสภกมโม, 2563) ภารกิจของคณะสงฆ์ไทยดังกล่าวเป็นเรื่องที่เราเห็นอยู่เป็นเนืองนิจ นักบวชของโรงเรียนนั้นหากจะกล่าวว่ามีได้ขึ้นต่อคณะสงฆ์ไทย และปฏิบัติตามแบบพระสงฆ์จีน แต่เมื่อมาตั้งศาสนสถานในประเทศไทย อีกทั้งเป็นนักบวช ก็ควรจะใช้สิ่งที่กล่าวมานี้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาชุมชนในสังคมบ้าง ทั้งนี้เพราะคำสอนทางศาสนาช่วยให้ผู้คนเป็นคนดีได้ จากงานวิจัยของพูนฤดี สุวรรณพันธุ์ (2537) ซึ่งสรุปผลจากงานวิจัยว่า นักเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่เคร่งพุทธศาสนาและเรียนในโรงเรียนที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนาจะมีสุขภาพจิตดีกว่า มีพฤติกรรมคบเพื่อนที่เหมาะสมกว่า ก้าวร้าวน้อยกว่า ส่วนนักเรียนมีชุมชนที่มีการพัฒนาน้อย มีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมแต่กลับมีพฤติกรรมก้าวร้าวมากกว่านักเรียนในชุมชนที่มีการพัฒนามาก ในผลสรุปงานวิจัยของพระไพฑูรย์ อารัมภรัตน์ (2556) กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมทางพุทธศาสนาไว้เป็น 2 ข้อว่า

1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมทางพุทธศาสนาในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมดำเนินงาน การมีส่วน

ร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วม
ตรวจสอบ

2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างมีนัยสำคัญใน 0.05 ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ การศึกษาและรายได้

ปัจจัยด้านสังคมคือ การรับรู้ข่าวสารและระยะเวลาพักอาศัยในชุมชน ศาสนสถานจีนในแต่ละแห่งนั้น แต่ละปีจะจัดงานที่เป็นงานใหญ่สำหรับคนภายนอกสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้รวม 2 ครั้งคือ งานสารทึงที่กระจาดในกลางเดือน 7 (เดือนจีน) มีงาน 2 วัน และงานเทศกาลกินเจในเดือน 9 (เดือนจีน) มีงาน 9 วัน ซึ่งนับว่าเป็นการจัดให้ผู้ภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมน้อยครั้งมาก ในวันงานนั้นศาสนสถานจีนบางแห่งนิยมนิมนต์พระจากวัดจีนมาสวดมนต์และเป็นผู้ทำพิธี เจ้าสำนักโรงเจซึ่งเป็นนักบวชและผู้ร่วมงานก็เพียงปฏิบัติตามผู้ทำพิธีเท่านั้น ซึ่งก็ยังสามารถมีกิจกรรมที่ผู้คนภายนอกได้มีส่วนร่วมบ้าง แต่เป็นช่วงเวลาอันสั้น ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในงานดังกล่าวทุกคนหวังเพียง “บุญ” และ “การส่งบุญกุศลให้บรรพบุรุษ” เท่านั้น การมีส่วนร่วมมี 3 ลักษณะด้วยกันคือ 1) การมีส่วนร่วมเต็ม หรือไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมจริง 2) การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือมีส่วนร่วมเพียงบางส่วน 3) การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือมีอำนาจมีบทบาทและสอดคล้องกับแนวคิดของ เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในศาสนสถานจีนส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับแบบที่ 1 และ แบบที่ 2 ส่วน

แบบที่ 3 จะเป็นการจัดการของคณะกรรมการบริหารศาสนสถานนั้น ๆ จึงกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้คนในศาสนสถานจีนมักเป็นโดยทางอ้อมและทางตรงแต่มีเฉพาะส่วนร่วมในบางเรื่อง เนื่องจากเรื่องของบุญกุศลแม้ตัวไม่ได้ไปร่วมกิจกรรมทางศาสนา แต่ผู้ที่ยากได้บุญก็ฝากเงินไปทำบุญ ซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะทำให้ได้บุญในศาสนพิธีนี้เช่นกัน โดยทั่วไปนอกจากเรื่องบุญกุศลแล้ว ประโยชน์ของการให้ผู้คนเข้ามามีส่วนร่วมในศาสนสถานนั้น ยังได้ก่อให้เกิดประโยชน์หลายด้านดังนี้ 1) สร้างฉันทามติ สร้างข้อตกลงผูกพันอย่างมั่นคงในระยะเวลา ยาวระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่าง 2) นำไปปฏิบัติง่ายขึ้น เนื่องจากรู้ถึงความสำคัญ การเป็นผู้ตัดสินใจนั้น ทำให้รู้แนวทางปฏิบัติของแต่ละกลุ่ม อีกทั้งยังมีความกระตือรือร้นในการช่วยงานด้วย 3) หลีกเลี่ยงการเผชิญเรื่องเลวร้าย เมื่อเกิดข้อขัดแย้ง (Creighton, J, 2008: 23) หากศาสนสถานจีนมีการจัดกิจกรรมให้ผู้คนมีส่วนร่วมมากขึ้นก็จะได้ประโยชน์ไม่น้อยจากแนวทางที่กล่าวมานี้

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและไม่เคยขาดหาย และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมยังเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน แผนพัฒนา และความทันสมัย สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการพัฒนาสังคมทั้งสิ้น ระบบของสังคมแบบอย่างหรือรูปแบบทางสังคมเช่นชนบทรอบเนินมประเพณี ระบบในครอบครัว แม้กระทั่งระบบการปกครองของประเทศ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะมาก

หรือน้อย ล้วนส่งผลต่อการพัฒนาสังคมทั้งสิ้น โดยอาจารย์รู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ด้วยการสังเกตองค์ประกอบของโครงสร้างสังคมคือ ความสัมพันธ์ทางสังคมขององค์กรต่าง ๆ ค่านิยมในสังคม ความเชื่อที่มีการเปลี่ยนแปลงไป อัตลักษณ์ของสังคมที่แตกต่างจากเดิมไป รวมทั้งระบบความรู้ที่มีสิ่งใหม่เข้ามา ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ใน 3 ด้านใหญ่ คือด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม และปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมก็คือ 1) สภาพแวดล้อม ประชากรและธรรมชาติ 2) การพัฒนาทางเศรษฐกิจ 3) ทศนคติและความเชื่อของคนในสังคม 4) การเคลื่อนไหวทางสังคม 5) กระบวนการทางวัฒนธรรม 6) การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ (พวงเพชร สุรัตน์วิกุล, 2541, น.30)

ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปทุกด้าน แต่คุณค่าทางศาสนายังอยู่คู่สังคมไทยมาโดยตลอด ทั้งนี้เพราะศาสนาเป็นเรื่องของจิตใจ ศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม ที่จรรโลงสังคมให้เป็นสังคมที่มีแต่สันติสุข ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือคนจีนต่างก็หวังในบุญกุศลทั้งสิ้น ด้วยเหตุดังกล่าว ศาสนสถานจีนทุกแห่งจึงควรจัดให้มีกิจกรรมทางศาสนาบ่อย ๆ เพื่อเป็นศูนย์กลางให้ผู้คนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้เรื่องบุญกุศลให้มากกว่านี้ แต่ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ คนรุ่นใหม่ไม่นิยมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา ประกอบกับปัจจุบันมีผู้เข้าวัดปฏิบัติธรรมน้อย ส่งผลต่อภิกษุทั้งใน

เมืองและในชนบทลดน้อยลง ทำให้วัดร้างเพิ่มจำนวนมากขึ้น (เสาวนีย์ เทพหัสดิ, 2552, น. 10) ด้วยเหตุผลเดียวกัน หากศาสนสถานจีนไม่พัฒนาและสร้างสัมพันธ์ภาพเพื่อพัฒนาชุมชนในสังคมแล้ว ก็จะได้รับผลเช่นเดียวกัน

ศาสนสถานของความเชื่อหรือศาสนาใด ๆ ล้วนจัดว่าเป็นทุนทางสังคมที่มีค่ามหาศาล การที่ศาสนสถานจะใช้ทุนทางสังคมให้เป็นที่รู้จักของชุมชนในสังคมนั้น ๆ นอกจากนักบวชหรือคณะกรรมการดูแลศาสนสถานนั้น ๆ จะต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลในการสร้างเสริมและมีความสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักแล้ว การร่วมมือกับคนในชุมชนโดยไม่มีการแบ่งแยกกลุ่มภาษาพูดหรือชาติพันธุ์ ในการจัดทำคุณประโยชน์ต่อสังคมจะส่งผลให้ศาสนสถานจีนเป็นที่ยอมรับของสังคมนั้น ๆ ได้ ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนไปของสังคม ศาสนสถานจึงมีโอกาสจำกัดผู้เข้ามามีส่วนร่วมในงานเฉพาะแต่เพียงลูกหลานชาวจีนเท่านั้น และการที่ผู้คนในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในงานต่างๆ ที่ศาสนสถานจีนจัดขึ้น จะส่งผลให้ศาสนสถานจีนเป็นที่รู้จักของผู้คนอย่างกว้างขวาง และหากศาสนสถานจีนสามารถจัดตั้งเป็นศูนย์รวมแห่งความรู้เพื่อการสร้างเสริมอาชีพให้กับคนในชุมชน เช่นการสอนภาษาจีน หรือการทำอาหารจีน อีกทั้งเป็นศูนย์พักพิงจิตใจ อบรมจริยธรรมคุณธรรม และจัดการเสวนาธรรมหรือเทศนาธรรมเพื่อเป็นการขัดเกลาจิตใจให้ผู้คนในชุมชนเป็นคนดี มีวิถีชีวิตตามบรรทัดฐานของสังคม(Norm) ชุมชนของสังคมก็จะเข้มแข็ง ประชาชนสามารถมี

รายได้เพิ่มขึ้น และมีความเป็นอยู่อย่างสงบสุข และเมื่อศาสนสถานจีนได้ทำหน้าที่เป็นหัวแรงสำคัญในการขอความร่วมมือจากหน่วยงานรัฐ ในการพัฒนาชุมชนในสังคมอย่างต่อเนื่องด้วยแล้ว สังคมนั้น ๆ ก็พร้อมที่จะพัฒนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองต่อไป ก็จะกล่าวได้ว่า ศาสนสถานจีนได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนในสังคมนั้น ๆ อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะแนวทางการสานต่อและความยั่งยืนสำหรับศาสนสถานจีนในจังหวัดสมุทรปราการจากงานวิจัย คือควรปรับเปลี่ยนการจัดการบริหารภายในองค์กรให้เป็นไปตามยุคสมัย ใช้การบริหารจัดการที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนมากขึ้น แต่ยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตน ศาสนสถานทุกแห่งต้องเปิดกว้างสำหรับคนภายนอก ควรมีการจัดกิจกรรมทางด้านศาสนาเพื่อให้คนภายนอกมีส่วนร่วมให้บ่อยครั้ง เช่นมีการกำหนดวันเสนาธรรมเป็นประจำทุกเดือน หรือมีกิจกรรมในรูปแบบอื่นที่ช่วยเติมเต็มความต้องการและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน และควรมีการประชาสัมพันธ์ในหลากหลายรูปแบบ หลากหลายเส้นทางให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่ายมากขึ้น โดยเฉพาะทาง Social media ช่องทางต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ศาสนาสถานจีนควรมีการปรับปรุงเรื่องจัดการภายในอย่างเป็นระบบ รวมทั้งควร

จัดให้มีศาสนพิธีที่เปิดสู่ภายนอกอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมทางศาสนา วันสำคัญทางศาสนา และการเทศนาธรรม หรือกิจกรรมในลักษณะอื่นที่เป็นการต่อยอดอัตลักษณ์ของชาวไทยเชื้อสายจีน ในการจัดงานประจำปีทุกครั้ง ควรจัดกลุ่มประชาสัมพันธ์ให้เป็นไปอย่างกว้างขวาง โดยผ่านสื่อต่าง ๆ ที่ทันสมัย และแจ้กับสมาชิกทุกกลุ่มให้กระจายข่าวอย่างทั่วถึงทั้งแบบปากต่อปากและแบบผ่าน Social media หรืออาจจัดทำเว็บไซต์ แผ่นพับ หรือ CD สื่อธรรมมะ เพื่อแจกจ่ายให้กับผู้มีจิตศรัทธาที่เข้ามากราบไหว้ หรือเพื่อเผยแพร่ในที่ต่าง ๆ ด้วยจำนวนที่พอเพียง ที่สำคัญคือผู้บริหารศาสนสถานจีน หรือนักบวช ควรสร้างความสัมพันธ์กับผู้คนในชุมชน ช่วยเหลือและอุดหนุนชุมชนในด้านกาให้ความรู้ในด้านธรรมและความรู้เพื่อการประกอบอาชีพ การสอนภาษาจีนฟรี การสอนการพับกระดาษสำหรับไหว้เจ้า การทำเครื่องบูชาเทพเจ้าแบบจีน การทำอาหารจีน และจัดอบรมจริยธรรมให้กับคนในชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างปรองดองและสงบสุข พร้อมทั้งร่วมกับชุมชนในการจัดการด้านสาธารณูปการด้วยกัน เพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกับชุมชน อันจะก่อให้เกิดความยั่งยืนแก่ศาสนสถานจีนอย่างถาวร

ข้อเสนอแนะเชิงวิจัยและพัฒนา

การวิจัยเรื่องชาวไทยเชื้อสายจีนหรือชาวจีน 《泰国华侨华人研究》 เป็นหัวข้อที่นักวิจัยด้านจีนให้ความสนใจอย่างมากทั้งภายในและต่างประเทศ อีกทั้งต่างได้

วิจัยในหลากหลายรูปแบบที่อาจนำไปประยุกต์ใช้กับการวิจัยด้านชาวจีนในประเทศไทยเพื่อนบ้านได้ ซึ่งการวิจัยเรื่องดังกล่าวในประเทศไทย นอกจากจะเป็นการเติมเต็ม

ประวัติศาสตร์ของชาวจีนในประเทศไทยแล้วยังสามารถใช้เป็นสะพานเชื่อมต่อความร่วมมือและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแม่และประเทศอื่น ๆ ที่มีชาวจีนอาศัยอยู่ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- เจมส์ แอล. เครย์ตัน. วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ แปล. (2551). **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม**. ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภักดิ์.
- ชินินทร์ วิเศษสิทฺธิกุล. (2547). การเปลี่ยนแปลงชีวิตสังคมเมืองในเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัทมพงษ์ วงศ์ณาศรี. (2559). ทูทางสังคมกับข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. **วารสารสารสาธิตวฒนธรรมวลัยลักษณ์**, 16(1), 99-114.
- พูนฤดี สุวรรณพันธุ์. (2537). ปัจจัยทางครอบครัวและโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธศาสนาของนักเรียนในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคม**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พรพรรณ จันทโรนานนท์, พัชรินรุจา จันทโรนานนท์. (2563). ความเชื่อทางศาสนาพุทธมหายานและศาสนาเต๋าของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสมุทรปราการ: มุมมองจากโรงเจ. **งานวิจัย**. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- พระคทาวุธ คเวสธมฺโม. (2563). วิเคราะห์แนวคิดพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาสังคมไทย. **วารสาร มจร.ปรัชญาปริทรรศน์**, 3(1), 76-89.
- พระไพฑูริย์ อารัมภรัตน์. (2556). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมทางพุทธศาสนา: กรณีศึกษาเขตทวีวัฒนา จังหวัดกรุงเทพมหานคร. **วารสาร Veridian E-Journal มหาวิทยาลัยศิลปากร**, 6(1), 457-478.
- พวงเพชร สุรัตน์วิกุล. (2541). **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). **การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและราชการ**. กรุงเทพฯ: บัคพอยท์.
- เสาวนีย์ เทพหัตถ์. (2552). **ชีวิตนี้เพื่อแผ่นดิน**. กรุงเทพฯ: พรชัยการพิมพ์.
- อรวรรณ แซ่ว่าง. (2563). ทุนทางสังคมกับความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนเยาวราช. **วารสารพัฒนาสังคม**, 22(2), 91-105.

Laohasirinadh, P. (1989). Religious Beliefs and Traditional Practices of Ethnic Chinese in Singapore and Bangkok: A Comparative Study. **Master of Arts Thesis**. National University of Singapore.